Кафедра мідних духових та ударних інструментів

Камерний ансамбль

Освітній ступінь:	Магістр	**Курси:**	I, II
		Семестри:	1, 2, 3.
Спеціальність:	**025 «Музичне мистецтво»**		
Освітньо-професійна програма:	«Музичне мистецтво» Валторна,Тромбон,Труба,Туба, Ударні інструменти		
Статус:	Обов'язкова	**ECTS**	5
		Загальний обсяг годин	150
		Практичні заняття	72
		Самостійна робота	78
Форма контролю:		**Заліки**	1-2 семестри
		Атестаційний іспит	3 семестр

Інформація про викладачів

ПІБ	**Слупський Віктор Володимирович** Кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри мідних духових та ударних інструментів НМАУ імені П.І. Чайковськгого,
Профіль викладача:	https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=list_works&hl=uk&authuser=1&user=Z7gafjMAAAAJ
e-mail	slupskyi@gmail.com

Анотація навчальної дисципліни

Дисципліна Камерний ансамбль є найважливішою профільною дисципліною в циклі фахової професійно-практичної підготовки творчих навчальних закладах вищої освіти України. Заняття в класі камерного ансамблю мають обов'язково практичну форму навчання і відбуваються під орудою та контролем викладача, досвідченого фахівця відповідної фахової підготовки.

Метою даної дисципліни є підготовка конкурентоспроможних, високо-професійних виконавців музичного мистецтва гри на мідних духових інструментах.

Розвиток навиків спільного виконавства у студентів в класі камерного ансамблю відбувається на основі існуючих сучасних методів та методики музичної педагогіки,

враховуючи спадковість набутих вже студентами відповідних навиків гри в класі камерного ансамблю освітнього ступеня Бакалавр.

За вимогами навчальної дисципліни **камерний ансамбль** передбачено практичні заняття, самостійна робота, академічні концерти, заліки та державний атестаційний іспит.

1. Практичні заняття є незміною формою підготовки студентів в класі камерного ансамблю. Саме особисте спілкування викладача з студентами створює умови, при яких викладач спроможний правильно оцінити рівень виконавських можливостей студентів та спрямувати їх на шлях розвитку і удосконалення, вказавши на ті недоліки та існуючі проблеми. Саме через особисте спілкування викладач спроможний ділиться зі студентами особистим досвідом та передати увесь спектр знань набутого протягом особистої професійної діяльності.
2. Важливою складовою практичних занять є виховання у студентів *уміння чути себе та своїх колег по ансамблю, уміння правильно аналізувати особисте виконання в контексті спільного звучання,* що дозволить студентам правильно організувати самостійну роботу, яка є важливою складовою в процесі навчання.
3. Академічні концерти, іспити є публічними виступами, на яких студенти демонструють екзаменаційній комісії результат розвитку ансамблевої майстерності та досягнення у розкритті художнього змісту виконуваної екзаменаційної програми.
4. Державно атестаційний іспит є заключним публічним іспитом завершуючи навчання освітнього ступеня магістр. На цьому заключному іспиті студент повинен продемонструвати результат свого навчання. Програма державного атестаційного іспиту складається з музичних творів композиторів давніх часів, класиків, романтиків, сучасності та обов'язково в програмі має бути музичний твір українського композитора.

Рівень ансамблевої підготовки випускників класу камерного ансамблю кафедри мідних духових та ударних інструментів НМАУ імені П.І. Чайковського відповідає вимогам сьогодення, що дозволяє їм за конкурсним відбором отримати місце роботи в професійних колективах камерно-інструментальної музики держави Україна та за її межами.

Випускник музичної академії повинен засвоїти і знати:

- специфіку та особливості ансамблевого виконавства;
- мати розвинуті знання з таких навчальних дисциплін, як сольфеджіо, теорію музики, гармонію, поліфонію, основи композиторської творчості;
- вміти зробити попередній аналіз музичного твору, перед початком його виконання;
- як працювати з художнім та інструктивним музичним матеріалом;
- психологію виконавської та педагогічної діяльності;
- загальну історію музично-виконавського мистецтва на духових та ударних інструментах і специфіку суміжних його різновидів;
- історію музики;

Випускник НМАУ повинен мати комплекс навичок. Він повинен оволодівати (вміти):

- одночасно розпочати та закінчити гру, синхронність звучання усіх партій;
- уміння чути усі голоси ансамблю одночасно зі своїм;
- єдність метро-ритму;
- уміння визначати головне та другорядне в музичному матеріалі («ведучій» та «відомий») та своє місце, виходячи з цього;
- як досягнути єдності артикуляційних прийомів та штрихів;
- тембрового злиття голосів, чистоти строю та інтонації;
- розуміння виконавських намірів партнера, передбачення їх розвитку під час гри;
- грамотне читання нотного тексту та нюансів;
- технічно-виражальні свобода володіння своїм інструментом як основою ансамблю;
- уміння вибрати найкращі засоби виразності та фразування;
- володіти навиками виконавського дихання та теситурною технікою;
- розвинуте мистецтво читання з аркушу, уміння орієнтуватися у випадку помилок;
- комунікабельність, уміння долати складності, які виникають в процесі спільної творчості ;
- досконало, майстерно володіти грою на своєму фаховому інструменті;
- використовувати розвинуті артистичні якості під час публічного концертного виступу;
- бути гнучким та універсальним, вміти швидко перелаштовуватися, знати специфіку та мати практичні професійні навики виконавства в оркестрі, ансамблі або сольного виступу;
- бути обізнаним у світових досягненнях пов’язаних з галуззю музичного мистецтва камерних ансамблів мідних духових інструментів;
- орієнтуватися та знати максимально існуючий музичний репертуар для ансамблів мідних духових інструментів;
- володіти сучасними прийомами гри та засобами виразності характерних для музичних творів сучасних композиторів;
- знати особливості усіх інструментів, що входять до складу ансамблю;
- знати систему та особливості музичної освіти України, її внутрішню організацію;
- вміти розробити навчальну програму, скласти індивідуальний план занять, вміти вести журнал обліку індивідуальних та лекційних занять;
- бути комунікабельним з колегами та адміністрацією в творчих або навчальних професійних колективах;
- мати навики наукової роботи.

Реалізація та забезпечення можливе лише у випадку коли викладач розуміє, що повинен досконало володіти системним комплексним підходом, який має гармонічно об’єднати учбову і виховну роботу в класі з камерного ансамблю.

Програмні компетентності:
Загальні компетентності (ЗК)

ЗК 2. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
ЗК 4. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
ЗК 5. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях
ЗК 6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
ЗК 7.Здатність до міжособистісної взаємодії
ЗК 8. Здатність працювати в міжнародному контексті.
ЗК 9. Здатність працювати автономно.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності спеціальності (СК)

СК 1. Здатність створювати, реалізовувати і висловлювати свої власні художні концепції.

СК 2. Усвідомлення процесів розвитку музичного мистецтва в історичному контексті у поєднанні з естетичними ідеями конкретного історичного періоду.

СК 3. Здатність розробляти і реалізовувати творчі проекти по створенню / інтерпретації / аранжуванню та перекладу музики.

СК 4. Здатність інтерпретувати художні образи у виконавській / композиторській / педагогічній діяльності.

СК 5. Здатність збирати та аналізувати, синтезувати художню інформацію та застосовувати її для теоретичної, виконавської, педагогічної інтерпретації.

СК 6. Здатність викладати спеціальні дисципліни в закладах освіти з урахуванням цілей навчання, вікових та індивідуальних особливостей здобувачів освіти.

СК 7. Здатність аналізувати виконання музичних творів або оперних спектаклів, здійснювати порівняльний аналіз різних виконавських інтерпретацій, у тому числі з використанням можливостей радіо, телебачення, Інтернету.

СК 8. Здатність взаємодіяти з аудиторією для донесення музичного/навчального матеріалу, вільно і впевнено репрезентувати свої ідеї (художню інтерпретацію) під час публічного виступу.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Володіти професійними навичками виконавської, творчої та педагогічної діяльності

ПРН 2. Володіти навичками ансамблевого музикування в групах різних складів у концертно-виконавському та репетиційному процесах.

ПРН 3. Визначати стильові і жанрові ознаки музичного твору та самостійно знаходити переконливі шляхи втілення музичного образу у виконавстві.

ПРН 4. Професійно здійснювати аналіз музично-естетичних стилів та напрямків.

ПРН 5. Вибудовувати концепцію та драматургію музичного твору у виконавській діяльності, створювати його індивідуальну художню інтерпретацію.

ПРН 6. Володіти музично-аналітичними навичками жанрово-стильової та образно-емоційної атрибуції музичного твору при створенні виконавських та педагогічних інтерпретацій.

ПРН 7. Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.

ПРН 8. Здійснювати викладання гри на інструменті / вокалу /диригування / теорії, історії музики / композиції з урахуванням потреб здобувача освіти, цілей навчання, вікових та індивідуальних особливостей здобувача

Перелік тем

Тема 1. Ознайомлення та аналіз музичних творів які входили до обов'язкових музичних творів програм провідних Міжнародних та Всеукраїнських виконавських конкурсів з номінація камерний ансамбль.

Тема 2. Особливості та специфіка гри в змішаних камерних ансамблях мідних духових інструментів.

Тема 3. Особливості та специфіка гри в однорідному камерному ансамблю мідних духових інструментів.
Тема 4. Виконавський аспект та виконавська інтерпретація музичних творів композиторів XV та XVII століття.
Тема 5. Виконавський аспект та виконавська інтерпретація музичних творів композиторів класиків.
Тема 6. Виконавський аспект та виконавська інтерпретація музичних творів композиторів романтиків.
Тема 7. Стилістичні особливості, нетрадиційні прийоми гри, елементи театралізації в музичних творах композиторів XX та XXI століть.
Тема 8. Досягнення зрілості ансамблевого виконавства, самоконтроль та розвиток і вдосконалення навиків ансамблевої майстерності.
Тема 9. Сценічний артистизм та культура поведінки виконавців ансамблю на сцені.
Тема 10. Уміння побудови концертної програми та удосконалення навиків набутого досвіду музично–виконавської діяльності.

Форми та технології навчання

Практичні заняття, самостійна робота, публічні виступи (академічні концерти, іспити, концерти класу, тощо)

Навчальні ресурси

Робота в аудиторіях, публічні виступи на сценах концертних залів НМАУ ім. П.І. Чайковського.

Система оцінювання публічного виступу студента

№ з/п	Контрольний захід оцінювання	Всього в балах
1.	Відповідність виконання музичного тексту (темпи, нюанси, культура виконання штрихів)	від 1 до 20 балів
2.	Чистота виконання (інтонація)	від 1 до 20 балів
3.	Ансамблева єднання (баланс, звукова палітра, єдність штрихів)	від 1 до 20 балів
4.	Дотримання стилю, жанру та манера виконання.	від 1 до 20 балів
5.	Розкриття художнього змісту музичного матеріалу.	від 1 до 20 балів

Критерії оцінювання виконавської майстерності студентів

90-100-A (відмінно) – відповідає яскравій грі із якісною реалізацією всіх технологічних компонентів виконавської майстерності;
82-89-B (добре) – відповідає якісному виступу, але з наявністю незначних недоліків;
74-81-C (добре) – відповідає впевненому виступу, але з наявністю певних вад;
64-73-D (задовільно) – наявність значних вад у грі виконавця;
60-63-E (задовільно) – представлені твори не відповідають вимогам НМАУ, наявність значних вад у грі виконавця;
35-59-FX (незадовільно) – рівень виконання твору студентом не відповідає вимогам НМАУ.
1-34-F (незадовільно) - рівень підготовки та виконання твору студентом не відповідає вимогам НМАУ

Інклюзивне навчання

Жоден студент не має відчувати себе іншим та виключеним з освітніх, культурних і соціальних процесів – це головне завдання інклюзії.

Поза аудиторні заняття

Передбачається у межах вивчення навчальної дисципліни участь студентів у міжнародних та вітчизняних виконавських конкурсах, творчих заходах, концертах класу тощо.

Рекомендована література

1. Богданов В. О. Класи духових інструментів у музичному училищі при Київському відділенні ІРМТ (1870 - 1913 рр.) / В. О. Богданов // Вісник Харківської держ. академії дизайну і мистецтв. – Харків, 2006. – № 7. – С. 26-34.
2. Богданов В. О., Богданова Л. Д. Історія духового музичного мистецтва України: від найдавніших часів до початку ХХ ст. : у 2 т. Харків, 2013. Т. 2. 345 с.
3. Богданов В.О., Богданова Л.Д. Історія духового музичного мистецтва України: від найдавніших часів до початку ХХ ст.: В 2-х томах – Т.1. – Х.:ФО-П Сілічева С.О., 2013. – 384 с.
4. Вакалюк П. Роль труби в симфонічній творчості Бориса Лятошинського та Станіслава Людкевича : автореф. дис. … канд. мистецтвознавства : 17.00.03. Львів, 2009. 16 с.
5. Вакалюк П. Темброва семантика труби у Другій симфонії Б. Лятошинського // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти: Постать митця в художньому просторі міста: зб. наук. праць. Вип. 24. Харків, 2009. С. 271–279.
6. Вакалюк П. Художня семантика образів мідних духових інструментів в українському народному та професійному мистецтві [Електронний ресурс] // Молодь і ринок. 2010. Вип. 7–8. С. 105–109 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2010_7-8_24 (дата звернення: 07.04.2023).
7. Вар'янко О. Труба в системі жанрів європейської музики XVII – першої половини XVIII століть // Наукові записки. Серія «Мистецтвознавство». 2011. Вип. 2. С. 151–156.
8. Вовк Р. А. Київська школа духових та ударних інструментів у контексті сучасного виконавства: (видатні особистості) / Р. А. Вовк // Історія становлення та перспективи розвитку духової музики в контексті національної культури України [Зб. матеріалів Всеукраїнської наук.-практ. конф.]. – Рівне: Волинські обереги, 2006. – Вип. І. – С. 21-25.
9. Воєводін Л. Антонов Володимир Сергійович / Л. Воєводін. – Режим доступу: http://www.festmusic.com.ua/
10. Горенко-Баранівська Л. Військова музика козацько-гетьманської держави другої половини XVII–XVIII ст. (на прикладі Переяславського полку) [Електронний ресурс] // Українознавство. 2005. № 1. URL: http://archive.ndiu.org.ua/text.html?id=1677&category=6&skip=130 (дата звернення: 14.04.2023).
11. Дейнега В. Оркестровка як різновид інтерпретації // Науковий вісник НМАУ ім. П. І. Чайковського. № 18. Київ, 2001. С. 133–142.
12. Зільберман Ю. Київське музичне училище. Нарис діяльності. 1868-1924 / Ю. Зільберман [Монографія]. – К.: «Типографія «Клякса», 2012. – 480 с. + 112 с. іл.
13. Історія української культури. Том 2 (Українська культура XIII – першої половини XVII століть) [Електронний ресурс] // Ізборнік : вебсайт. URL: http://litopys.org.ua/istkult2/ikult246.htm (дата звернення: 12.04.2023).
14. Качмарчик В. П. Перманентний видих у виконавстві на духових інструментах: проблеми історії та фізіології / В. П. Качмарчик [Автореф. дисертації канд. мистецтвознавства: спец. 17.00.03 – муз. мистецтво]. – К., 1995. – 23 с.
15. Каширцев Р. Інтерпретаційний потенціал тембру та фактури в оркестрових творах композиторів першої половини ХХ століття : дис. … доктора мистецтвознавства : 17.00.03. Харків, 2021. 298 с.

16. Колодяжна Т. Виконавство на трубі в епоху бароко: особливості інструментальних жанрів // Кваліфікаційні робота на здобуття освітнього ступеня магістра. Суми: СДПУ ім. А. С. Макаренка, 2020. 52 с.
17. Круль П. Духовий інструментарій в історії музичної культури України. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника. 2013. 178 с.
18. Круль П. Ф. Національне духове інструментальне мистецтво українського народу (малодосліджені сторінки історії) / П. Ф. Круль [Монографія]. – К.: НАН України, 2000. – 324 с.
19. Латко В. Мідні духові інструменти в українському музичному просторі [Електронний ресурс] // Молодий вчений. № 3 (2). 2018. С. 559 – 562. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_3%282%29__38 (дата звернення: 12.04.2023).
20. Ло Чже Тембровий звукообраз труби у жанрі концерту (на прикладі творчості українських композиторів 50-80-х років XX століття) [Електронний ресурс] // Current trends in the development of modern scientific thought. 2022. С. 36–40. URL: https://isg-konf.com/uk/current-trends-in-the-development-of-modern-scientific-thought/ (дата звернення: 12.04.2023).
21. Посвалюк В. Шляхи становлення і проблеми розвитку української школи виконавства на трубі: історичний, професійно-виконавський, теоретико-методичний аспекти : автореферат дис... доктора мистецтвознавства : 17.00.03. Київ, 2008. 36 с.
22. Посвалюк В.Т. Історія виконавства на трубі. Київська школа. – К., 2005.
23. Посвалюк В.Т. Щоденні самостійні вправи трубача. – К., 2002.
24. Рудчук Ю. А. Становлення виконавської школи гри на духових інструментах у Києві (XVII – перша половина XX століть) / Ю. А. Рудчук. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Mz/2011_20/5.pdf
25. Слупський В.В., 2007. Стан наукового осмислення ансамблевого мистецтва на духових інструментах. Науковий вісник Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського. Сер. Виконавське музикознавство. Вип. 69. Книга 13. С. 144–151.
26. Слупський В.В., 2008. До проблеми формування естрадних навичок виконавців на духових інструментах. Науковий вісник Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського. Сер. Виконавське музикознавство. Вип. 77. Книга 14. С. 158–172.
27. Слупський В.В., 2008. Сучасні засоби виразності у творах для ансамблів духових інструментів В. Рунчака. Проблеми методики та виконавства на духових інструментах. Науковий вісник Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського. 2008. Вип. 70. Книга 1. С. 197–200.
28. Слупський В.В., 2009. Духові інструменти у творчості Левка Миколайовича Колодуба. Проблеми методики та виконавства на духових інструментах (вокальне та інструментально-духове мистецтво). Науковий вісник Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського. 2009. Вип. 83. С. 108–113.
29. Слупський В.В., 2011. Віктор Володимирович Евальд – засновник жанру квінтету мідних духових інструментів. Проблеми методики та виконавства на духових інструментах. Науковий вісник Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського. Вип. 93. С. 116–124.
30. Слупський В.В., 2017. Ансамблі мідних духових інструментів доби Відродження. Історія музики: проблеми, процеси, персони. Науковий вісник Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського. Вип. 120. С. 71–96.
31. Тарарак Ю. Історія виникнення та розвитку труби: органологічний аспект // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти : зб. наук. праць. Вип. 54. Харків, 2019. С. 123–137.
32. Хоткевич Г. Музичні інструменти українського народу. Балаклія: ІВК «Балаклійщина», 2002. 288 с.
33. Цзу Лінжуй Темброва семантика духових інструментів у жанровій формі циклічної симфонії : дис. … канд. мистецтвознавства : 17.00.03. Одеса, 2021. 197 с.
34. Цюлюпа С. Еволюція духового інструментально-оркестрового музичного мистецтва // Нова педагогічна думка. № 4. 2011. С. 168–172.

Допоміжна література.

1. Agee, Richard J. Alessandro Gardane. Angelo Gardano. The New Grove Dictionary of Music and Musicians (A–Z). In 29 vol. London, 2000. Электронные текстовые данные. CD-ROM.
2. Agricola M. Musica instrumentalis deudsch, 1. und 4. Ausg., Wittemberg 1528 und 1545. Leipzig: Breitkopf & Härtel, 1896. 295 p.
3. Altenburg Johann Ernst. Versuch einer Anleitung zur heroisch-musikalischen Trompeter-und Pauker-Kunst 1795, (Essay on an Introduction to the Heroic and Musical Trumpeters' and Kettledrummers' Art) / trans. Edward Tarr. Nashville: Brass Press, 1974. 148 p.
4. Arban Complete method for the tuba / Transcribed and Edited by D. Ferty Young professor of Music University of Wisconsin Eau Claire / Encore Music Publishers P.O. Box 786 Troy, Michigan 48099-0786 USA – p. 394
5. Arnold D., Marcialis A. Girolamo Dalla Casa. The New Grove Dictionary of Music and Musicians (A–Z). In 29 vol. London, 2000. Электронные текстовые данные. CD-ROM.
6. Baroncini, Rodolfo. Zorzi Trombetta and the Band of Piffari and Trombones of the Serenissima. Historic Brass Society Journal. 2004. Vol. 16. P. 1-17.
7. Basilica San Marco. Choirs and instruments. URL : http://www.basilicasanmarco.it/basilica/tradizione-musicale/cori-e-strumenti/? lang=en (Last accessed: 02.01. 2018).
8. Bassano G. Motetti, Madrigali et Canzoni francese [sic], di diversi eccell. autori a 4, 5 et 6 voci. Diminuiti per sonar con ogni sorte di stromenti et anco per cantar con semplici voce. Venice: Giacomo Vicenti, 1591. 1890. 52 p.
9. Bassano, Giovanni. Fano Di Fabio. Dizionario Biografico degli Italiani. Volume 7. (1970). URL : http://www.treccani.it/enciclopedia/giovanni-bassano_ (Dizionario-Biografico) (Last accessed: 12.08. 2018).
10. Beowulf (Harrison and Sharp), edited by James A. Harrison and Robert Sharp (1883). URL: https://en.wikisource.org/wiki/Beowulf_(Harrison and_Sharp) (Last accessed: 02.03. 2018).
11. Bettley, John Chr. North Italian liturgical music in the late 16th century: a study of the polyphonic vocal repertory from c. 1570 to c. 1605 : these degree of Master of Music. University of Durham. 1987. 286 p.
12. Bonfadini R. Le origini del Comune di Milano. In Albori della Vita Italiana. Fratelli Treves, Editori. Milano, 1897. C. 83-107.
13. Bowles Edmund A. Haut and bas: the grouping of musical instruments in the Middle Ages. In: Musica disciplina. 1954. Vol. 8. P. 115-140.
14. Bowles Edmund A. Tower Musicians in the Middle Ages. Brass Quarterly. 1962. N 5. P. 91-103.
15. Bryant D. Gabrieli, Giovanni. The New Grove Dictionary of Music and Musicians (A–Z). In 29 vol. London, 2000. CD-ROM.
16. Bryant D. The "Cori Spezzati" of St Mark's: Myth and Reality. Early Music History. 1981, i, P. 165–186.
17. Casa Girolamo Dalla. Il vero modo di diminuir, con tutte le sorti stromenti. Di fiato, & corda, & di voce humana. Libro Secondo. Venice: Angelo Gardano, 1584. 51 p.
18. Coelho V., Polk K. Instrumentalists and Renaissance culture. 1420-1600 : players of function and fantasy. Cambridge University Press, 2016. 345 p.
19. Conforzi, Igino. Girolamo Fantini, «Monarch of the Trumpet»: Recent Additions to his Biography. Historic Brass Society Journal. 1993. JL. 01.010. P. 159-173.
20. Coryate, Thomas. Coryat's crudities : hastily gobled up in five moneths travells in France, Savoy, Italy, Rhetia commonly called the Grisons country, Helvetia alias Switzerland, some parts of high Germany and the Netherlands : newly digested in the hungry aire of Odcombe in the county of Somerset, and now dispersed to the nourishment of the travelling members of this kingdome. v.1. 1611. Glasgow : J. MacLehose and Sons, 1905. 473 p.
21. Cummings Anthony M. The Politicized Muse: Music for Medici Festivals, 1512-1537. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1992. 282 p.
22. D'Accone, Frank A. The civic muse : music and musicians in Siena during the Middle Ages and the Renaissance. The University of Chicago Press. Ltd., London, 1997. 886 p.
23. Dahlqvist, Reine. Bidrag till trumpeten och trumpetspelets historia : från 1500-talet till mitten av 1800-talet. Bd 2. Göteborg : Musikvetenskapliga institutionen, Univ., 1988. S. 442-637.

24. Dalla Casa, Girolamo. Di Bianca Maria Antolini. Dizionario Biografico degli Italiani. 1985. Volume 31. URL : http://www.treccani.it/enciclopedia/girolamo-dalla-casa_(Dizionario-Biografico) / (Last accessed: 22.07. 2018).
25. Downey P. Lip-blown instruments of ireland before the norman invasion. Historic Brass Society Journal. 1993. JL. 01.005. P. 75-91.
26. Downey P. The Danish Trumpet Ensemble at the Court of Christian III. Danish Yearbook of Musicology. 1988-91. Volume 19. P. 7-17. URL: http://www.dym.dk/dym_pdf_files/volume_19/volume_19_007_017.pdf (Last accessed: 02.01. 2018).
27. Downey P. The Renaissance Slide Trumpet: Fact or Fiction? Early Music. 1984. Vol. 12, (Feb.) No. 1 P. 26-33. URL: http://www.jstor.org/stable/3127150 (Last accessed: 12.01. 2018).
28. Eitner R. Biographisch-bibliographisches quellen-lexikon der musiker und musikgelehrten der christlichen zeitrechnung bis zur mitte des neunzehnten jahrhunderts. Volume 6. Leipzig: Breitkopf & Härtel, 1902. 480 p.
29. Evenson P.E. A history of brass instruments, their usage, music, and performance practices in ensembles during the baroque era : these DMA. University of Southern California, 1960. 504 p.
30. Fantini Girolamo: Method for Learning to Play the Trumpet / with complete English translation and critical commentary by Edward H. Tarr. Nashville: The Brass Press, 1978. 86 p.
31. Ferraccioli F., Arnold D. Giovanni Bassano. The New Grove Dictionary of Music and Musicians (A–Z). In 29 vol. London, 2000. CD-ROM.
32. Finck Hermann. Practica musica … exempla variorum signorum, proportionum et canonum, iudicium de tonis, ac quaedam de arte suaviter et artificiose cantandi continens. Wittenberg, 1556, enlarged 2/1556/R. 367 p.
33. Franco Giacomo. Habiti d'huomeni et donne venetiane : con la processione della ser.ma signoria et altri particolari cioè trionfi feste et cerimonie publiche della nobilissima città di Venetia. 1610. 35 p.
34. Gabrieli, Andrea. Il primo libro de madrigali à 3 voci. Gardano press, Venice, 1575, ed. A. Garvin, 2014. 55 p.
35. Galpin F.W. The Sackbut: its Evolution and History, Illustrated by an Instrument of the Sixteenth Century. PMA, xxxiii (1906–7). P. 1–25.
36. Ganassi S. Opera intitulata Fontegara, la guale insegna a sonare di flauto chon tutta l'arte opportuna a esso istrumento massime il diminuire il guale sara utile ad ogni istrumento di fiato et chorde: et anchora a chi si dileta di canto. Venedig, 1535. 162 p.
37. Guion David M. Wind bands in towns, courts, and churches from the middle ages to the baroque. 1-43. URL : https://libres.uncg.edu/ir/uncg/f/D_Guion_ Wind_061708.pdf (Last accessed: 02.07. 2018).
38. Guion, David M. The Church Music Traditions. Online Trombone Journal. Published: 10/2/2004. URL : http://trombone.org/articles/library/sh1-alta.asp (Last accessed: 02.01. 2018).
39. Herbert T. The Trumpeter as Musician and Diplomat in England in the Later Fifteenth and Sixteenth Centuries. Historic Brass Society Journal. 2011. Vol. 23. P. 1-23.
40. Herbert T. Trombone. History to c1750. The New Grove Dictionary of Music and Musicians (A–Z). In 29 vol. London, 2000. CD-ROM.
41. Hills, E. M. The use of trombone in the Florentine intermedii, 1518–1589 : DMA dissertation. The University of Oklahoma, 1984. 229 p.
42. Höfler Janez. Der "Trompette de Menestrels" und sein Instrument : zur Revision eines bekannten Themas. Tijdschrift van de Vereniging voor Nederlandse Muziekgeschiedenis. 1979, letn. 29, št. 2, S. 92-132. URL : http://www.jstor.org /stable/938764?seq=1#page_thumbnails_tab_contents (Last accessed: 16.01. 2018).
43. Hoza V. Schule fur tuda in F und in B / Edition supraphon veb Deutscher verlag fur musik Leipzig – 1983.
44. Jahn Fritz. Die Nürnberger Trompeten und Posaunenmacher im XVI Jahrhundert. Archiv f. Musikwissenschaft. 1925. April. S. 23-52.
45. Jeffries Helen Marsh. Job Descriptions, Nepotism, and Part-Time Work: The Minstrels and Trumpeters of the Court of Edward IV of England (1461-83). In: Plainsong and Medieval Music. 2003. Vol. 12, No. 2. P. 165-177.
46. Kreitner, Kenneth. Minstrels in Spanish Churches, 1400-1600. Early Music. 1992. Vol. 20. No. 4, (Nov.). P. 532-546.

47. Kruckenberg, Roy Dean. An evaluation of selected choral works by Giovanni Gabrieli for use by secondary school choirs: thesis Master of Music. Texas Tech University, 1972. 72 p.
48. Kurtzman, Jeffrey G. (2016) "Civic Identity and Civic Glue: Venetian Processions and Ceremonies of the Sixteenth and Seventeenth Centuries. Yale Journal of Music & Religion. 2016. Vol. 2, No. 2. P. 49–76.
49. Kurtzman, Jeffrey. The Monteverdi Vespers of 1610. Music, Context, Performance. Clarendon Press, 2000. 624 p.
50. La cappella musicale della Patriarcale Basilica di San Marco a Venezia. Il Cinquecento. URL : http://www.cappellamarciana.it/la-storia/il-cinquecento/ (Last accessed: 02.01. 2018).
51. Lewis M.S. Antonio Gardano. The New Grove Dictionary of Music and Musicians (A–Z). In 29 vol. London, 2000. CD-ROM.
52. Lewis, S.A. Fantini and Frescobaldi in Rome, Circa 1634: A Study of Context and Practice: these DMA. Louisiana State University. 2014. 93 p.
53. Linfield, Eva. Schütz, Heinrich. The New Grove Dictionary of Music and Musicians (A–Z). In 29 vol. London, 2000. CD-ROM.
54. Machiavelli Niccolò. Dell'arte della Guerra. Letteratura italiana Einaudi. Sansoni : Firenze, 1971. 195 p.
55. Masataka, Yoshioka. Singing the republic: polychoral culture at San Marco in Venice (1550-1615). Dissertation Prepared for the Degree of Doctor of Philosophy. University of North Texas, 2010. 262 p.
56. McGee Timothy J. Silver or Gold: The Color of Brass Instruments in the Late Middle Ages. Historic Brass Society Journal. 2005. Vol. 17. P. 1-6. URL : http://www.historicbrass.org/Portals/0/Documents/Journal/2005/HBSJ_2005_JL01_001_McGee.pdf (Last accessed: 16.01. 2018).
57. Mersenne M. Harmonie Universelle, contenant la theorie et la pratique de la musique. Paris: Sebastien Cramoisy, 1636; reprint ed. Paris: Centre national de la recherche scientifique, 1965. 3 vols. URL : http://www.chmtl.indiana.edu /tfm/17th/MERHU2_5_TEXT.html (Last accessed: 16.04. 2018).
58. Mersenne M. Harmonie universelle. Part II (5). Livre II. Des instruments à chords. Proposition XXIV-XXV. Paris : Pierre Ballard, 1637. P. 278-282.
59. Mersenne M. Harmonie universelle. Part II (8). Livre V. Des instruments à vent. Paris : Pierre Ballard, 1637. P. 225-308.
60. Meucci R. On the early history of the trumpet in Italy. Amadeus. 1991. 41 p.
61. Morsanuto, Tiziana. Padovano Annibale. The New Grove Dictionary of Music and Musicians (A–Z). In 29 vol. London, 2000. CD-ROM.
62. New Catholic Encyclopedia supplement / R.L Fastiggi, ed. Detroit: Gale, 2011. 886 p
63. Peterson Wayne C. Johann Pezel: Stadtpfeifer-composer: these Master Music. Kansas State University Manhattan. Kansas, 1975. 35 p.
64. Polk K. Art Music in the Middle Ages. Cambridge Companion to Brass Instruments / ed. T. Herbert and J. Wallace. Cambridge, 1997. P. 38–50.
65. Polk K. Instrumental Music in the Urban Centres of Renaissance Germany. Early Music History, 1987. Vol. 7. P. 159-186. Published by: Cambridge University Press Stable. URL: http://www.jstor.org/stable/853891 (Last accessed: 16.04. 2018).
66. Polk, Keith. Susato and Instrumental Music in Flanders in the 16th Century. In Tielman Susato and the Music of His Time / Ed. Keith Polk. Hillsdale, NY: Pendragon Press, 2005. 208 p.
67. Praetorius M. Syntagma musicum Syntagma : II. Teil, Von den Instrumenten. Wolfenbüttel, 1618. Neuer Abdruck 1884 (Umdruck 1894), Leipzig ; New York : Breitkopf & Härtel [1894]. viii, 248 p.
68. Rastall, Richard. Secular musicians in late medieval England: thesis D. Ph. Victoria University of Manchester, 1968. 264 p. URL : http://www.townwaits.org.uk/richardrastall/ (Last accessed: 16.05. 2018).
69. Rastall, Richard. The Minstrels and Trumpeters of Edward IV: Some Further Thoughts. Plainsong and Medieval Music, 2004. Vol. 13, No. 2. P. 163-169. URL : https://openmusiclibrary.org/article/63296/ (Last accessed: 16.01. 2018).
70. Riper Kay Van. Giovanni Gabrieli's Canzon i Echo Duodecimi Toni: thesis Master of Music. University of Nebraska. Lincoln, Nebraska, 1968. 50 p.

71. Roger Bobo Mastering the tuba (book 1) / World copyright 1993 by ÉDITIONS BIM (Jean-Pierre Mathez), CH-1674 Vuarmarens, Switzerland - revised, completed edition 2003.
72. Rose, Stephen. Trumpeters and diplomacy on the eve of the Thirty Years' War: the album amicorum of Jonas Kröschel. Early Music. 2012, 1 August. Volume 40, Issue 3. P. 379–392.
73. Savan Jamie. The Cornett and the "Orglische Art": Ornamentation in Early Sixteenth-Century Germany. Historic Brass Society Journal. 2008, Vol. 23. P. 1-21.
74. Schering Arnold. Johann Pezel Turmmusiken und Suiten. Vorwort. Denkmäler Deutscher Tonkunst. Erste Folge. Bd. LXIII. Leipzig: Breitkopf und Härtel, 1928, S. V-VIII.
75. Schütz, Heinrich. Sämtliche Werke. Bd. 5 / Ed. Ph. Spitta. Leipzig: Breitkopf und Härtel, 1887. 113 S.
76. Selfridge-Field, Eleanor. Venetian Instrumental Music from Gabrieli to Vivaldi. Courier Corporation, 1994. 411 p.
77. Smarcz Nicholas Henry. The development and maturation of brass music in renaissance Italy, ca. 1400-1600 : thesis Master of Arts. Pennsylvania State University, 2012. 76 p.
78. South, James. References to Trumpet Music in the Battle Chansons of Clement Janeauin: these DMA. University of North Texas, 1990. 75 p.
79. Speer, Daniel. Grund-richtiger, kurz, leicht, und nothiger jetzt wol-vermehrter Unterricht der musicalischen Kunst. Ulm, 1697 (extensively altered and expanded version of 1687). 289 S.
80. Speer, Daniel. Musicalisch Türckischer Eulen-Spiegel. Güntz (Ulm): [Wagner], 1688. 76 S.
81. Stephan, Wilhelm. German Military Music: An Outline of its Development. Journal of Band Research. 1973 (Spring), 9, № 2. P. 10–21.
82. Strohm, Reinhard. Music in Late Medieval Bruges. Oxford: Oxford University Press. 1985. 273 p.
83. Tarr E.H. Cesare Bendinelli (~1542-1617) Tutta l'arte della Trombetta, 1614 / Complete English Translation, Biography and Critical Commentary. The Brass Press, 2011. 120 p.
84. Tarr E.H. Slide trumpet. The New Grove Dictionary of Music and Musicians (A–Z). In 29 vol. London, 2000.
85. The New Grove Dictionary of Music and Musicians (A – Z). In 29 vol. London, 2000. CD-ROM.
86. Tinctoris J. Libri quinque de inventione et usu musice, quos Johannes Tinctoris brabantinus, iurisperitus, poeta, musicusque prestantissimus, anime beatissime Martini Tinctoris, patris eius quamplurimum honorandi, conscribendo dicavit. URL : http://earlymusictheory.org/Tinctoris/texts/deinventioneetusumusice/# pane 0=Edited (Last accessed: 16.08. 2018).
87. Virdung S. Musica getutscht: a treatise on musical instruments (1511) / transl. and ed. by Beth Bullard. Cambridge: Cambridge Univ. Press, 1993. XII, 275 S.
88. Virgiliano Aurelio. Il dolcimelo. Manuscript, n.d. (ca.1600). 68 p.
89. Walther J. G. Musikalisches Lexicon. Leipzig : W. Deer, 1732. Band 1. xxii, 659 S.
90. Wells Wayne W. Music for trombone and voice from the hapsburg empire an historical overview with tenor trombone transcriptions: these DMA. University of Maryland, 2005. 67 p.
91. Whitwell David. Essay Nr. 157: On the Golden Age of the Trumpet in Germany. P. 1-6. URL : www.whitwellessays.com/docs/DOC_621.doc (Last accessed: 16.01. 2018).
92. Whitwell David. The Wind Band and Wind Ensemble Before 1500 (The History and Literature of the Wind Band and Wind Ensemble), vol. 1. Northridge, CA: Winds, 1982. 314 p.
93. Ziolkowski John. The Roman Bucina: A Distinct Musical Instrument? Historic Brass Society Jornal. 2002, P. 31-58. URL : http://www.historicbrass.org /Portals/0/Documents/Journal/2002/HBSJ_2002_JL01_003_Ziolkowski.pdf (Last accessed: 16.07. 2018).